

ע"פ 111/14 - המערער בע"פ 111/14: פלוני, המערער בע"פ 860/14: פלוני נגד המשיבה: מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 111/14

ע"פ 860/14

לפני: כבוד השופט ס' ג'ובראן
כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

המערער בע"פ 111/14: פלוני

המערער בע"פ 860/14: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעורים על גזר הדין של בית המשפט המחוזי בחיפה
מיום 11.11.2013 ומיום 16.12.2013 בת"פ
12-03-37261 שניתן על ידי השופט א' טובי

תאריך הישיבה: ח' באדר ב' התשע"ד (10.3.2014)

בשם המערער בע"פ 111/14: עו"ד שלומי שרון

בשם המערער בע"פ 860/14: עו"ד ויסאם עראף

עו"ד יעל שרף

בשם המשיבה:

עמוד 1

פסק-דיןהשופטת ד' ברק-ארז:

1. האם יש מקום להימנע מהרשעתם של המערערים - בנסיבות שבהן משפטם התקיים בפועל כארבע שנים לאחר שנכשלו בביצוע עבירות בהיותם כבני 18, ובינתיים חייהם השתנו לבלי הכר - לכף זכות? זוהי השאלה שעמדה במרכז הדיון שבפנינו.

רקע והליכים קודמים

2. המערער בע"פ 111/14 (להלן: המערער 1) והמערער בע"פ 860/14 (להלן: המערער 2) הורשעו ביום 25.4.2013 (ת"פ 37261-03-12, השופט א' טובי) על פי הודאתם בעבירות של סחיטה באיומים (על פי סעיף 428 וסעיף 29 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין)) וקשירת קשר (על פי סעיף 499(א)(1) לחוק העונשין) בגין אירוע שהתרחש ביום 24.2.2010 ובו דרשו משלושה קטינים שעצרו ברחוב למסור את תכולת כיסיהם, ובכלל זה את מכשירי הטלפון הניידים שלהם. ברי כי המעשים חמורים. אף המערערים עצמם אינם חולקים על כך, ואף חזרו והביעו לאורך ההליך כולו בושה וצער.

3. את העבירות ביצעו השניים בעת שהיו כבני 18 (אם כי לא קטינים) בתקופת ההמתנה שקדמה לשירותם הצבאי. בפועל, העמדתם לדין התעכבה במשך זמן רב, והם גויסו לצה"ל. כתב האישום נגדם הוגש מקץ שנתיים ומשפטם הגיע לסיום מקץ כארבע שנים. בתקופה זו הם סיימו את שירותם הצבאי בהצטיינות, וכן עלו על דרך של לימודים.

4. בית המשפט קמא התחשב בתהליך המשמעותי שעברו המערערים, בגילם הצעיר בשעת המעשה ובתסקירי המבחן החיוביים שהוגשו בעניינם. בהמשך לכך, בעת שגזר את עונשם (ביום 11.11.2013 וביום 16.12.2013) הוא השית עליהם עונש מקל יחסית - עונש מאסר של 6 חודשי מאסר שירוצו על דרך של עבודות שירות, 6 חודשי מאסר על תנאי (כשהתנאי הוא שלא יעברו במשך 3 שנים את אחת העבירות בהן הורשעו) ובנוסף כל אחד מהמערערים חויב לשלם פיצוי בסך 2,000 שקל לכל אחד מהמתלוננים (ובסך הכל, סכום של 6,000 שקל), שישולם בשלושה תשלומים.

5. ביום 8.1.2014 הורה בית משפט זה (השופט ח' מלצר) על עיכוב ביצועו של עונש המאסר על דרך עבודות שירות שנגזר על המערער 1, לאחר שניתנה לכך הסכמת המדינה. ביום 4.2.2014 הוריתי אני על עיכוב ביצוע עונש המאסר על דרך עבודות שירות שנגזר על המערער 2, לאחר שניתנה הסכמת המדינה.

טענות הצדדים

6. המערערים טוענים במסגרת הערעור שבפנינו כי בנסיבות המיוחדות של העניין היה מקום להתחשבות נוספת בהם - חרף העובדה שמלכתחילה אין לחדד שהעבירות אשר בהן הורשעו הן חמורות - לנוכח הזמן הרב שחלף מאז ביצוע העבירות שהיה כרוך בשיהוי כבד בניהול ההליכים נגדם והעובדה שכעת הינם אנשים "חדשים" ומשוקמים. על כן,

כך נטען, יש להימנע מהרשעתם. באי-כוח המערערים תמכו את עמדתם בהמלצה החיובית החד-משמעית של שירות המבחן בעניין זה, המלצה שעליה חזרה נציגת שירות המבחן אף בעל-פה.

7. באופן יותר ספציפי, המערערים טענו כי רק ביום 20.3.2012 - מעל שנתיים לאחר ביצוע העבירה, ולמרות הודאתם המלאה של המערערים כבר בהזדמנות הראשונה בחקירתם במשטרה - הוגש כתב אישום בעניינם, וההליך שהתנהל נגדם הסתיים רק לאחר שחלפו כמעט שנתיים נוספות. המערערים הוסיפו וטענו כי מדובר בשיהוי קיצוני ובהתנהלות בעייתית שגרמה לעינוי דין של ממש, בשים לב לאופיו של התיק ולגילם הצעיר. הם הצביעו על כך שביצעו את העבירות שעה שהיו על גבול הקטניות, בהיותם בני 18 וארבעה חודשים (כלומר, בקצה התחתון של קבוצת "הבגירים הצעירים" שאליה התייחס ע"פ 7781/12 פלוני נ' מדינת ישראל (25.6.2013)), וטענו כי בפרק הזמן שחלף הם עשו כבר דרך משמעותית כדי להוכיח לחברה שמדובר היה במעידה רגעית וחריגה בחייהם. בהקשר זה, הם הפנו לע"פ 416/76 גבריאלוב נ' מדינת ישראל, פ"ד לא(2) 29, 31 (1977) וכן להנחיית היועץ המשפטי לממשלה בנושא - "זירוז הטיפול בהליכים פליליים" הנחיית היועץ המשפטי לממשלה 4.1200, 2 (התשס"ג).

8. באי-כוח המערערים הצביעו על ההמלצות המצוינות שניתנו למערערים לגבי תקופת שירותם הצבאי, המעידות על המהפך שעברו בחייהם, עובדה שאף זכתה להתייחסות מפורשת במכתבים שכתבו מפקדיהם. עוד נטען כי בשל כך שהורשעו ונגזר דינם רק לאחר שירותם הצבאי, נמנעה מהם בפועל האפשרות לנקוט בהליך של הגשת בקשה לחנינה לנשיא באמצעות רשויות הצבא (בהתאם להק"א 33-03-05 נוהל המלצת צה"ל למתן חנינה לבעלי עבר פלילי). הליך זה, כך נטען, נועד לסייע לבעלי רישום פלילי שכשלו בביצוע עבירה עובר לשירותם הצבאי, על מנת לסייע לחייל הראוי לכך לפתוח "דף חדש בחייו". בהקשר זה הוסבר כי להמלצת הצבא בנושא יש, קרוב לוודאי, משקל משמעותי ואף מכריע בהתייחסות לבקשת חנינה של מי שעבר עבירה טרם שירותו. המערערים עמדו על כך שביצעו שירות צבאי יוצא מן הכלל, כפי שאף עלה מהמלצותיהם, ולכן קרוב לוודאי שהיו מקבלים סיוע בהגשת בקשה לחנינה.

9. בא-כוחו של המערער 1 הצביע על החשיבות המיוחדת שנודעת לביטול ההרשעה בעניינו בשים לב לכך שהחל בלימודי מכינה לתואר בכלכלה וראיית חשבון. בא-כוחו של המערער 2 הדגיש מצידו כי מרשו שירת כלוחם קרבי.

10. מנגד, באת-כוח המשיבה טענה כי אין מקום להקל עם המערערים יותר מכפי שעשה זאת בית המשפט קמא. באת-כוח המשיבה חזרה והצביעה על חומרת העבירות שבהן הורשעו. כמו כן, היא טענה כי, מכל מקום, לא ניתן לראות בערוץ של הגשת בקשה לחנינה באמצעות רשויות הצבא משום "ערובה" לכך שחנינה זו תינתן, וממילא אין מניעה להגשת בקשה עצמאית לחנינה. לבסוף, היא הוסיפה כי השיהוי בהגשתו של כתב האישום נלקח בחשבון במסגרת השיקולים להקלה בעונש.

דיון והכרעה

11. הכלל הנוהג במשפטנו הינו שככלל הליך פלילי אשר בו הוכח כי נאשם ביצע עבירה אמור להסתיים בהרשעה וגזר דין. יחד עם זאת, לכלל ההרשעה יש חריגים, אשר הרלוונטי שבהם לענייננו קבוע בסעיף 192א לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: חוק סדר הדין הפלילי). לפי סעיף זה, יכול בית משפט שהרשיע נאשם לבטל את ההרשעה במסגרת גזר הדין, ולהטיל עליו צו מבחן או צו שירות לתועלת הציבור ללא הרשעה.

12. לענין האפשרות להימנע מהרשעה יפים דבריה של השופטת א' פרוקצ'יה בע"פ 9893/06 לאופר נ' מדינת ישראל (31.12.2007):

"המשפט מניח, כי במורכבות החיים האנושיים על תהפוכותיהם, בהשתקפותם בהליך הפלילי, עשויים להיווצר מצבים קיצוניים אשר אינם מתאימים להחלת העקרון העונשי הרחב, המחייב הרשעה פלילית בעקבות הוכחת אשמה. במצבים חריגים מיוחדים ויוצאי דופן, כאשר עלול להיווצר פער בלתי נסבל בין עוצמת פגיעתה של ההרשעה הפלילית בנאשם האינדיבידואלי לבין תועלתה של ההרשעה לאינטרס הציבורי-חברתי הכללי, נתון בידי בית המשפט הכח להחליט כי, חרף אשמתו של הנאשם, הוא לא יורשע בדיון" (שם, בפסקה 9).

13. בהמשך לכך, ברגיל, יימנע בית המשפט מהרשעתו של נאשם בגיר רק במקרים חריגים, שבהם באיזון בין האינטרס הציבורי לבין הנזק שייגרם לנאשם גוברים שיקולי הפרט (ע"פ 2669/00 מדינת ישראל נ' פלוני, פד"י נד(3) 685, 690 (2000) (להלן: ע"פ 2669/00); ע"פ 2083/96 כתב נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(3) 337, 342 (1998)). על כך יש להוסיף כי ביחס לקטינים נקבע כי ייתן משקל יתר לשיקולי הפרט והנכונות להימנע מהרשעה תהא נדירה פחות (ע"פ 9262/03 פלוני נ' מדינת ישראל, בפסקה 4 (20.4.2004); ע"פ 2669/00, בעמ' 690-691).

14. נודה על האמת: התקשינו בעניין זה, ולא כל שכן נוכח מגמת ההחמרה בענישה בהתייחס לעבירות שבהן הורשעו המערערים. אולם, גם נוכח מגמה זו יש להמשיך ולבצע בדיקה פרטנית של כל מקרה לגופו (ראו והשוו: ע"פ 1142/11 סדיר נ' מדינת ישראל, בפסקה 34 (8.2.2012)). בסופו של יום הגענו לכלל מסקנה כי המקרה דנן נמנה עם אותם מקרים חריגים, שבהם הצטברות מיוחדת של נסיבות (בנוסף לחרטה המלאה שהביעו ולעברם שהוא ללא רבב, כמו גם להמלצת שירות המבחן, שבהם עצמם לא היה די) - מכריעה את הכף לעברם של המערערים.

15. בנסיבות העניין, סברנו שיש מקום לייחס משקל משמעותי לחלוף הזמן בכמה מובנים. בראש ובראשונה, התרשמנו כי אמנם ניתן לומר כי בפנינו עומדים אנשים "חדשים". על כן, האינטרס הציבורי - ולא רק ענינים האישי של המערערים - יצא נשכר מאי-הרשעתם. שנית, ניכר כי בנסיבות הקונקרטיות של המקרה דנן, חלוף הזמן והשיהוי הכבד בהגשת כתב האישום, ללא סיבה נראית לעין, אכן גרמו לעוול מיוחד למערערים שהיו תלויים "בין שמיים וארץ" במשך כמה שנים, ואף החמיצו את ההזדמנות לטפל בערוץ של הגשת חנינה באמצעות הצבא. אכן, צדקה באת-כוח המשיבה שחנינה אינה מובטחת בנסיבות אלה, אך ההזדמנות להגיש בקשה מסוג זה היא בעלת ערך. בהקשר זה, התרשמנו מהמלצותיהם של מפקדיהם של המערערים כי הם אכן היו להוטים לסייע בידי המערערים, שתפקדו כחיילים מקצועיים, מסורים וממושמעים, לשוב "לדרך המלך".

16. שיקול נוסף ובעל משמעות, המצטרף למכלול השיקולים במקרה זה הינו גילם של המערערים בשעת ביצוע העבירה. אכן, המערערים לא היו קטינים בשעת המעשה ולכן לא חלה בענינים המדיניות המקלה בכל הנוגע לאי-הרשעת קטינים. עם זאת, בעת ביצוע העבירות היו המערערים בני 18 וארבעה חודשים, "על גבול הקטינות", וזהו טעם נוסף לאפשר למערערים להתחיל את חייהם הבוגרים כאשר גיליון ההרשעות שלהם נקי, מתוך תקווה ואמונה כי כך גם יישאר בהמשך הדרך.

17. בנסיבות אלה, אנו מוצאים אפוא לנכון לבטל את הרשעתם של המערערים ולהמיר את עונש המאסר בפועל ועונש המאסר על תנאי שהוטל עליהם בצו שירות לתועלת הציבור בהיקף של 400 שעות, ובצו מבחן למשך שנה (על פי

סעיף 192א לחוק סדר הדין הפלילי ועל פי סעיף 1(2) ל פקודת המבחן [נוסח חדש], תשכ"ט-1969 (להלן: פקודת המבחן)). עם זאת, איננו מורים על ביטולו של הפיצוי שבתשלום הם חויבו, ולמעשה אף שילמו את מרביתו למתלוננים (עד כה שילמו שניים מן התשלומים, והשלישי צפוי להשתלם בקרוב). פיצוי זה יוותר על כנו מכוחו של סעיף 11(1) לפקודת המבחן המאפשר להורות לנבחן, מיד לאחר מתן הצו, לשלם לנפגע עבירה פיצויים (להרחבה ראו: רע"פ 2976/01 אסף נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 418 (2002); רע"פ 8487/11 חברת נמלי ישראל נ' מדינת ישראל - המשרד לאיכות הסביבה, בפסקה מ"ד (23.10.12)).

18. סוף דבר: אנו מורים על ביטול הרשעתם של המערערים. כל אחד מהמערערים יבצע שירות לתועלת הציבור (של"צ) בהיקף של 400 שעות, בהתאם לתוכנית שתגובש עבורו על ידי שירות המבחן. ביצוע השל"צ יחל ביום 18.5.2014 (אלא אם כן יורה בית משפט זה אחרת לבקשת שירות המבחן). כמו כן יעמוד כל אחד מהמערערים בצו מבחן למשך שנה מיום מתן פסק דין זה.

19. לקראת סיום, אנו מבקשים לחזור ולהדגיש כי הגענו לתוצאה זו בשל הצטברות של כל הנסיבות המיוחדות את המקרה דנן ובעיקרן - חלוף הזמן, התמשכות ההליכים, השינוי המהותי שעברו המערערים, וכל זאת לצד גילם הצעיר בעת ביצוע העבירות. לולא הצטברו כל אלה יחדיו, אפשר שהתוצאה הייתה אחרת.

20. המערערים זכו לאמוננו וקיבלו הזדמנות נדירה להתחלה חדשה. אנו תקווה כי הם ישכילו להפיק את המיטב מכך - להסיק את הלקחים הנדרשים מעברם ולנתב את חייהם אך לדרך הישר מעתה והלאה.

ניתן היום, א' בניסן התשע"ד (1.4.2014).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט